

GENÇ MÜTEFEKKİRLER DERGİSİ

JOURNAL OF YOUNG INTELLECTUALS

e-ISSN: 2718-000X

Yıl: 4, Cilt: 4, Sayı: 3

Aralık-2023

MAKALE BİLGİLERİ

Postkolonyal Eleştirmen Homi K. Bhabha'nın 'Ulus ve Anlatım'ı Üzerine Notlar

Notes on Postcolonial Critician Homi K. Bhabha's 'Nation & Narration'

YAZAR

Arif AKBAŞ

Öğr. Gör. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

arifakbas@yahoo.com

Orcid: 0000-0002-8480-4350

Yayın Bilgisi

Yayın Türü: Araştırma Makalesi

Makale Geliş Tarihi: 11.10.2023

Makale Kabul Tarihi: 16.12.2023

Sayfa Aralığı: 732-759

ÖZET

Bu makalede Hintli - İngiliz asıllı bilim adamı ve eleştirel teorisyen Homi K. Bhabha'nın "Nation & Narration" (Ulus ve Anlatım) isimli ilk kitabı tartışılıp, yorumlanacaktır. Yazar, Harvard Üniversitesi'nde Anne F. Rothenberg Beşerî Bilimler Enstitüsünde karşılaştırmalı edebiyat profesörüdür. Ayrıca çağımızın postkolonyal çalışmalarının en önemli isimlerinden biridir. Bu alanda melezlik, taklitçilik, farklılık ve kararsızlık gibi bir dizi yeni sözcük ve temel kavramları geliştirmiştir. Bu tür terimler, Bhabha'nın teorisine göre sömürgeleştirilmiş insanların sömürgecinin gücüne direnme yollarını tanımlar. Filozof 2012 yılında Hindistan hükümetinden edebiyat ve eğitim alanında Padma Bhushan ödülü almıştır. Hindistan'ın Bombay şehrinde Parisi bir ailenin çocuğu olarak doğan Bhabha, Mumbai Üniversitesi Elphinstone College'dan lisans diploması ve M. Phil. ve D. Phil yüksek lisans dereceleriyle mezun olmuştur. Oxford Üniversitesi'nde yıllarca İngiliz Edebiyatı alanında çalışmış ve öğrenciler yetiştirmiştir. Bhabha, Sussex Üniversitesi'nin İngilizce Bölümü'nde on yılı aşkın bir süre ders verdikten sonra Princeton Üniversitesi'nde çalışmaya başlamıştır. En son Harvard Üniversitesi'nde görev almıştır. Kültürel çalışmalar alanında Homi Bhabha, Althusser'in Marx yorumundan ve Gramsci'nin sosyal olarak marjinalleştirilmiş ve dışlanmış gruplar için madun kategorisiyle ilgili "kültürel hegemonya" kavramından eleştirel bir şekilde yararlanmaktadır. Onun sömürge deneyimi teorisi, Lacan odaklı psikanalize ve Foucault ile Derrida'nın dil ve söylem analizi yöntemlerine de dayanmaktadır. Derrida tarafından geliştirilen yapısöküm kavramı neredeyse tüm postkolonyal teorisyenler için merkezi öneme sahiptir. Frantz Fanon'un ırkçılık teorisindeki "Siyah Deri Beyaz Maskeler: Ezilenlerin Psikolojisi ve Yabancılaşma" ile "Yeryüzünün Lanetlileri" gibi devrimsel nitelikteki çalışmaların Bhabha'nın düşünceleri üzerinde merkezi/ kalıcı bir etkisi vardır. Daha yakın zamanlarda, Bhabha özellikle "üçüncü yer" veya "ara mekân" kavramlarını icat etmiştir. O bunu öznel evin geçici (geçici) yeri ile tarihsel evin yeri arasında tanınmayan bir düşünce mekânı - veya bir yer olmayan yer - olarak görmektedir. Ancak bu düşünce mekansızlık demektedir doğru değildir. Bhabha Ulus ve Anlatım'ın önsözünde şöyle yazmaktadır: "Milletler tıpkı anlatılar gibi, kökenlerini zamanın mitlerinde kaybederler ve ufuklarıyla ancak zihnin gözünde tam olarak karşılaşırlar." Görünüşte imkânsız olan bu metaforik başlangıçtan yola çıkan kitap, ulusluk kavramının yaşandığı şekliyle gerçekleri ve yazıldığı şekliyle dilin derin ikircikliliğiyle yüzleşmektedir.

Anahtar Kelimeler: Edebiyat teorisi, Karşılaştırmalı Edebiyat, Postkolonyalizm, Homi K. Bhabha, Ulus ve Anlatım.

ABSTRACT

This article is by Indian - British born scientist and critical theorist Homi K. Bhabha's first book titled "Nation & Narration" will be discussed and interpreted. The writer is at Harvard University. He is a professor of comparative literature at the Anne F. Rothenberg Institute for the Humanities. He is also one of the most important figures of postcolonial studies of our time. In this field, he has developed a number of new words and basic concepts such as hybridity, mimicry, difference and ambivalence. Such terms, according to Bhabha's theory, describe the ways in which colonized people resist the power of the colonizer. The philosopher received the Padma Bhushan award in the field of literature and education from the government of India in 2012. Born in Bombay, India to a Parisian family, Bhabha received a bachelor's degree and an M.A. from Elphinstone College, University of Mumbai. Phil. and D. Phil graduated with a master's degree. He has worked in the field of English Literature at the University of Oxford for many years and has trained students. Bhabha started working at Princeton University after teaching in the English Department of the University of Sussex for more than ten years. He has most recently served at Harvard University. In the field of cultural studies, Homi Bhabha makes critical use of Althusser's Marxian interpretation and Gramsci's concept of "cultural hegemony" related to the madun category for socially marginalized and excluded groups. His theory of the colonial experience is also based on Lacanian-oriented psychoanalysis and the methods of language and discourse analysis of Foucault and Derrida. The concept of deconstruction developed by Derrida is of central importance for almost all postcolonial theorists. Revolutionary works in Frantz Fanon's theory of racism, such as "Black Skin White Masks: The Psychology of the Oppressed and Alienation" and "The Damned of the Earth", have a central/ lasting impact on Bhabha's thoughts. More recently, Bhabha has specifically invented the concepts of "third place" or "Decoupage". He sees it as an unrecognized place of thought - or a place that is not a place - between the temporary (temporary) place of the subjective house and the place of the historical house. Dec. However, this idea is not correct to say spacelessness. In the preface to

Bhabha Nation and Narrative, he writes: “Nations, just like narratives, lose their origin in the myths of time and meet their horizons fully only in the mind’s eye.” Starting from this seemingly impossible metaphorical beginning, the book confronts the realities of the concept of nationhood as it is experienced and the deep ambiguity of language as it is written.

Key Words: Literary Theory, Comparative Literature, Postcolonialism, Homi K. Bhabha, Nation & Narration.

GİRİŞ

Edebiyat teorisi, edebiyatın doğasının ve edebi analiz yöntemlerinin sistematik olarak incelenmesidir. 19. yüzyıldan bu yana edebiyat bilimi, edebiyat teorisini ve entelektüel tarih, ahlak felsefesi, sosyal felsefe ve insanların anlamı nasıl yorumladığıyla ilgili disiplinler arası temaları içermektedir. (Culler, 2007, s. 1) Modern akademideki beşeri bilimlerde, edebiyat biliminin ikinci tarzı post-yapısalcılığın bir dalıdır. Sonuç olarak, teori kelimesi bilimsel yaklaşımlar için bir şemsiye terim haline gelmiştir. Bu terimin içini dolduran kavramların bazıları göstergebilim, kültürel çalışmalar, dil felsefesi ve kıta felsefesi dallarından beslenen okuma metinleri sayesinde ortaya çıkmıştır. (Gelder, 1982, s. 1-2) Edebiyat teorileri içinde Postkolonyalizm; edebiyatta sömürgeciliğin etkilerine, özellikle de daha az gelişmiş ülkelerin ve yerli halkların Batılı uluslar tarafından sömürülmesinden kaynaklanan tarihsel çatışmaya odaklanır. Postkolonyal eleştirinin en önemli temsilcileri Edward Said, Gayatri Chakravorty Spivak, Homi Bhabha ve Declan Kiberd’dir. Postkolonyalizm, sömürgecilik ve emperyalizmin kültürel, politik ve ekonomik mirası üzerine, sömürgeleştirilmiş halkların ve onların topraklarının insan kontrolü ve sömürüsü üzerindeki etkisine odaklanan eleştirel bir akademik çalışmadır. Bu alan 1960’larda, daha önce sömürgeleştirilmiş ülkelere bilim adamlarının sömürgeciliğin kalıcı etkileri hakkında yayınlar yapmaya başlamasıyla ve (genellikle Avrupa’daki) emperyal gücün tarihi, kültürü, edebiyatı ve söylemine ilişkin eleştirel bir teori analizi geliştirmesiyle ortaya çıkmıştır. (Ashcroft, vd. 2000, s. 168-169)

Postkolonyalizm, sömürgecilerin dünyayı “algıladığı”, “anladığı” ve “bildiği” bu tür teorileri (entelektüel ve dilsel, sosyal ve ekonomik) güçsüzleştirmeyi amaçlamaktadır. Böylece postkolonyal teori, madun halkların kendileri adına, kendi sesleriyle konuşmaları

ve böylece sömürgeci ile sömürgeci arasındaki dengesiz biz ve onlar ikili güç ilişkisini dengeleyerek felsefe, dil, toplum ve ekonomiye ilişkin kültürel söylemler üretmeleri için entelektüel alanlar oluşturur. Bu yaklaşımda; sömürgecilik, postkolonyal kimlik konusunda Edward Said'in Şarkiyatçılık'ı temel bir eserdir. Postkolonyal teori ayrıca; Ali Şeriati, Amina Wadud, sömürgecilik karşıtlığı, Audre Lorde, "Yakmak" filmi, kültürel utanç, kültürlerarasılık, sömürgecilikten kurtulma, John Irvin'in yönettiği "Savaş Köpekleri", Etnoloji, Fatima Mernissi, Teju Cole "Beyaz Kurtarıcı Sanayi Kompleksi", Telal Esad, sokak adı tartışması, Saba Mahmud, Robert J. C. Young, Ranjit Hoskote, Ranajit Guha, komünizm sonrası, postkolonyal teoloji, postkolonyal feminizm, postkolonyal anarşizm, Paulo Freire, ulus inşası, Kecia Ali, Kimberlé Crenshaw, Lila Abu-Lughod, dil emperyalizmi, Leila Ahmed, postkolonyal teoride tersine çevirme, Chinua Achebe, Bir Afrika İmgesi: Conrad'ın "Heart of Darkness" [Karanlığın Yüreği] şahıs ve kavramlarıyla da ilişkilidir. Bir edebiyat teorisi olarak postkolonyalizm, bir zamanlar Avrupalı emperyal güçler (örneğin Britanya, Fransa ve İspanya) tarafından sömürgeleştirilen halklar tarafından üretilen edebiyatları ve sömürgecilikten kurtulmuş ülkelerin çağdaş, sömürgecilik sonrası düzenlemelerle meşgul olan edebiyatlarını incelemektedir. (Hart ve Goldie, 1993, s. 155)

Postkolonyal edebiyat eleştirisi, sömürgeci ve sömürgeleştirilen tarafından yazılan edebiyatları kapsar; buradaki konu, sömürgeleştirilmiş halkların portrelerini ve onların imparatorluk tebaası olarak yaşamlarını içerir. Hollanda edebiyatında, Hint Adaları Edebiyatı, sömürgecilik sonrası bir kimliğin oluşumunu inceleyen ve analiz eden sömürge ve sömürgecilik sonrası türleri ve Endonezya kökenli Avrasya halkı olan Hint-Avrupa halklarının diasporasının ürettiği postkolonyal kültürü içerir. Hollanda Doğu Hint Adaları'nın kolonisi olan halkları; Literatürde inceleyen dikkate değer yazar Tjalie Robinson'dur. (Nieuwenhuys, 1978, s. 550) J. M. Coetzee "Barbarları Beklerken" yapıtı yerleşimcilerin hakimiyetindeki insanların adaletsiz ve insanlık dışı durumunu tasvir etmektedir. (Coetzee, 1980, s. 6-9) Sömürge girişiminin kontrolünü sürdürmek ve kolaylaştırmak için, özellikle Britanya İmparatorluğu'nun alt halklarından bazı sömürgeleştirilmiş insanlar, İmparatorluk Anavatanındaki üniversiteye gitmeleri için gönderilmiştir. Bu eğitimle sömürge satrapları yerli ama Avrupalılaştırmış yönetici bir sınıf haline geleceklerdi. Ancak sömürgecilikten kurtulmanın ardından, iki kültürlü eğitimleri

imparatorluk sömürgeciliği ve sömürgeci ile sömürgeleştirilenin temsiline yönelik sömürgecilik sonrası eleştiriyi doğurmuştur.

20. yüzyılın sonlarında, SSCB'nin 1991'de dağılmasının ardından, kurucu Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri, postkolonyal eleştirinin edebi konuları haline gelmiştir. Buradaki yazarlar, Ruslaştırmanın [Rusifikatsia] miraslarını (kültürel, sosyal, ekonomik) çeşitli şekillerini postkolonyalizm bağlamında ele almışlardır. Postkolonyal edebiyat çalışmaları iki kategoriye ayrılır; a) Sömürgecilik sonrası ulusların incelenmesi, b) Sömürgecilik sonrası ulusal kimlik oluşturmaya devam eden ulusların incelenmesi şeklindedir. Literatürün ilk kategorisi, sömürgecilikten kurtulmuş bir ulusta etnik kimliğin belirlenmesine özgü iç zorlukları sunar ve analiz eder. Edebiyatın ikinci kategorisi, etnik dar görüşlülüğün sonucu olarak sivil ve milliyetçi birliklerdeki yozlaşmayı sunar ve analiz eder. Genellikle “ulusu koruma” demagojisi biz-ve-onlar ikili toplumsal ilişkisinin bir çeşidi olarak ortaya çıkar. Ataerkil bir rejim, sömürgecilikten arındırılmış ülkenin “ulusal kültürü”nün ne olduğunu ve ne olmadığını tek taraflı olarak tanımladığında sivil ve ulusal birlik yozlaşır. Ulus -devlet ya postkolonyal ulus için büyük siyasi hedefleri benimseyen komünal hareketlere dönüşür veya sömürgecilikten arındırılmış Ruanda, Sudan ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde olduğu gibi siyasi ayrılıkçılığı benimseyen etnik açıdan karışık toplumsal hareketlere bürünür. Frantz Fanon'un 1961'de uyardığı postkolonyal aşırılıklar da böyledir. (Kołodziejczyk & Şandru, 2012, s. 113-116)

Postkolonyal çalışmalar, 1980'li yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nde, daha sonra Avrupa'da sömürgeciliğin bıraktığı kültürel mirasa tepki olarak ortaya çıkan bir araştırma alanıdır. Postmodern söylemin eleştirel yaklaşımının bir parçasıdır. Postkolonyalizm teorilerine ve yazılarına atıfta bulunan “postkolonyal” sıfatı, sömürgeleştirmeden sonraki dönemi ifade eden “postkolonyal” terimiyle karıştırılmamalıdır. Edward Said'in Oryantalizm (1978) adlı eseri genel olarak postkolonyalizmin kurucu metni olarak kabul edilir. Bu teori bir edebiyat teorisi olarak, eski kolonilerdeki yazarların ürettiği yazıları analiz etmek için eleştirel araçlar sağlar ve daha genel olarak sömürgeciliğe eleştirel bir bakış açısı getirir. Bu koloniler esas olarak eski Fransız, İngiliz, İspanyol ve Portekiz imparatorluklarının parçası olan ülkeleri yani Afrika ülkelerini, Hindistan'ı, eski Fransız Çinhindi ülkelerini, Batı Asya'yı, Karayipler'i ve Latin Amerika ülkelerini içerir. Üretilen eserler Kanada, Yeni Zelanda ve Avustralya da postkolonyal çalışmalar

çerçevesinde, özellikle kendi yerli halklarının literatürüyle bağlantılı olarak incelenebilir. Eski sömürgelerin edebiyatını oluşturan çok çeşitli milletler, halklar, yazı biçimleri, diller, temalar ve ortaya atılan konular ona paha biçilmez bir zenginlik kazandırmaktadır. (Boidin, 2009, s. 129) Postkolonyalizmin kökeninde sömürgeciliğin eleştirisi vardır. Postkolonyal teori, sömürgeci şiddet ve sömürü, sömürgeci-sömürgeleştirilme ilişkileri, sömürgeci kültür, kimlik ve “ırk” temsilleri, sömürgeci söylemin analizi, kültürel etkileşimler, özellikle kültürel melezlik (özellikle dilsel) gibi birçok çeşitliliğe sahip sömürge gerçeğiyle ilgilenir. (Acheraiou, 2011, s.7) Postkolonyalizm, sömürgeci tahakkümün mekanizmalarını açığa çıkarıp, sömürgeleştirilenlerin kurbanı olduğu ideoloji ve temsilleri tenkit etmektedir. Yaklaşık yirmi yıl önce Amerika Birleşik Devletleri’nde geliştirilen ve Anglo-Sakson dünyasında geniş çapta yayılan postkolonyal teori, postyapısalcı ve postmodernist paradigmalardan esinlenmiştir. Kapsamlı olarak Michel Foucault, Gilles Deleuze ve Jacques Derrida’nın çalışmalarından ayrıca psikanalizden, daha özel olarak ise Jacques Lacan’ın dil ve kimlik teorilerinden yararlanmıştır. Bu teorinin ana araştırma alanı postkolonyal toplumların kültürel ve kimlik sorunudur. (Acheraiou, 2008, s. 4-11)

Postkolonyalistler daha çok kültürel bilginin yeniden inşası üzerindeki söylemsel etkileri aracılığıyla özgürleştirici bir ilginin peşinde koşarlar. Konunun teorisyenlerinin çoğu Homi K. Bhabha veya María do Mar Castro Varela bunu yalnızca bir bilim olarak değil, aynı zamanda bir direniş biçimi olarak anlamaktadırlar. Alanın genişlemesi Subaltern Çalışma Grubu’nun yaklaşımının geliştirilmesinde etkili olmuştur. Madun Çalışmaları Kolektifi, Güney Asya’daki sömürgecilik sonrası ve emperyalizm sonrası toplumları ve genel olarak dünyanın gelişimini inceleyen bir grup Güney Asyalı bilim insanından oluşur. “Madun Araştırmaları” terimi bazen onun görüşlerini paylaşan diğer kişileri de içerecek şekilde genişletilebilir. Bu araştırma çizgisi aynı isimli Subaltern Studies yayını serisiyle yakından bağlantılıdır. 2013 yılında sosyolog Vivek Chibber, “Postkolonyal Teori ve Sermayenin Hayaleti” çalışmasını yayımlamıştır. Chibber, alanın kurucuları ve onların en önemli yayınları üzerinden farklı bir eleştiri geliştirmiştir. Postkolonyal Teori ve Sermayenin Hayaleti, “Madun Araştırmaları”na yönelik çok tartışılan ve eleştirilen bir tenkit kitabıdır.

Chibber, özellikle madun araştırmalarının temsilcilerinin sermayenin evrenselleşmesini doğru bir şekilde yakalayıp temsil etmediklerini, Doğu hakkındaki klişeleri yeniden

ürettiklerini ve kapitalizmin ortaya çıkışıyla bağlantılı olarak Batı liberalizminin gelişiminin hiçbir şekilde gerçekçi olmayan bir resmini yarattıklarını savunmaktadır. Chibber, kapitalizmin ve sermayenin gelişimine ilişkin temel klasik Marksist anlayışları dikkate almaktadır. Aynı zamanda yapıcı bir şekilde Madun Araştırmaları'nın Hindistan'ın sömürge tarihi üzerine yaptığı çalışmaları takdir etmektedir. Post-Kolonyal Teori ve Kapitalizmin Hayaleti, on bir bölümden oluşmakta olup; "Post-kolonyal Teori ve Maduniyet Çalışmaları, Hegemonyasız Hâkimiyet: Argümanın Açıklanması, Hegemonyasız Hâkimiyet: Argümanın Değerlendirmesi, Hegemonyasız Hâkimiyet: Bağlam İçinde Argüman, Sermayenin Evrenselleşme Eğilimi, Sermaye, Soyut Emek ve Aralarındaki Fark, Kültür, Çıkarlar ve Eyleycilik, Çıkarlar ve Öteki Evrensellik, Problem(siz) Tarihselcilik, Zincirlerinden Kurtulan Ulus, Sonuç: Bir İdeoloji Olarak Maduniyet Çalışmaları"nı incelemektedir. (Chibber, 2016, s. 7-9) Ona göre; "Son yirmi yılda post-kolonyal çalışmalar akademik çevrelerde hatırı sayılır bir görünürlük kazandı. Post-kolonyal çalışmaların çıkış noktası edebi ve kültürel çalışmalardaydı ve bu alanlardaki Batı-dışı literatürlerin marjinalleşmesini aşmak için bir hareket olarak başlamıştı. Bu açıdan bakılırsa, bu girişim, muazzam ve gayet hızlı bir başarı elde etti. Milenyuma girildiğinde, modern edebi eğitimin geleneksel ambalajı –en azından birçok elit Amerikan üniversitesinde– Ngũgĩ wa Thiong'o, Aimé Césaire, Salman Rushdie ve Gabriel García Márquez gibi birçok farklı yazarın eserlerini kapsayacak şekilde genişletilmişti." (Chibber, 2016, s. 13.) Chibber, postkolonyalizme en ağır ve makul eleştiri getiren düşünürlerden biridir. "Postkolonyal teori, Avrupa-merkezcilik, milliyetçilik ('ulus biçim'), sömürgeci ideoloji ve ekonomik determinizm eleştirisi ile biliniyor. Teorinin önde gelen teorisyenleri, madun eyleyciliğinin kaynaklarını gün ışığına çıkarttıklarını ve toplumsal çözümlemede merkezî bir mekanizma olarak kültürü işin içine kattıklarını iddia ediyorlar; gerçekten de 'Doğu'nun kültürel özgüllüğü üzerinde ısrar etmeleri ile meşhurlar. Bu temalar yaygın olarak post-kolonyal çalışmalar ile özdeşleştiriliyor ve entelektüeller için cazibesinin bir parçasını oluşturuyorlar." (Chibber, 2016, s. 18) Chibber, aslında postkolonyalizmin bugün sömürgeciliği incelemeye uygun olmadığını ifade etmeye çalışmaktadır. Radikal Aydınlanma geleneğinden gelen bu kitap, Postkolonyal Teorinin bir eleştirisidir. Chibber, teorinin Madun Çalışmaları bölümüne odaklanıyor ve teorinin temel argümanlarının nasıl bir dizi siyasi ve tarihsel yanlış

anlamalara dayandığını göstermektedir. Kitap Amerikalı dilbilimci Noam Chomsky ve Sloven filozof Slavoj Zizek'ten olumlu eleştiriler almıştır.

1. Postkolonyalizm Bağlamında Homi K. Bhabha'nın Yapıtları

The Location of Culture (Kültürel Konumlanış, 1994) adlı kitabında kuramcı Homi K. Bhabha, insan dünyasını bütünsel bir insan dünyasından ziyade ayrı ve eşit olmayan kültürlerden oluşan bir dünya olarak görmenin, hayali halkların ve yerlerin varlığına olan inancı sürdürdüğünü savunmaktaydı. "İslam Dünyası", "Birinci Dünya", "İkinci Dünya" ve "Üçüncü Dünya" birbirinden ayrı kavramsallaştırmalardı. Bu tür dilsel ve sosyolojik indirgemeciliğe karşı koymak için postkolonyal uygulama, belirsizliğin hakikati ve özgünlüğü ortadan kaldırdığı melez entelektüel alanların felsefi değerini tesis etmekteydi. Postkolonyalizm böylece, sömürgeciliğin ideolojik geçerliliğine esaslı biçimde meydan okuyan felsefi bir durum oluşturmaktaydı. (Bhabha, 1994, s. 113) Türkçeye de tercüme edilen "Kültürel Konumlanış" onun yazdığı en önemli postkolonyal metindir. "Bhabha'nın geçmişe yaptığı yıldırım akınları, Batılılara miras aldıklarını sandıkları bir dünyadan daha karmaşık, daha akışkan ve daha sıkıntı veren bir dünyaya dair enstantaneler sunmaktadır." (Bhabha, 2016, s. 41)

Kültürel Konumlanış, genel olarak on iki bölümden oluşmaktadır. Bunlar sırasıyla; Kültürel Konumlanış, Teoriye Bağlılık, Kimliği Sorgulamak, Öteki Sorunu, Taklit ve İnsana Dair, Sinsi Nezaket, Harikulade Sanılan İşaretler, Yayılma, Postkolonyel ve Postmodern, Sadece Ekmekle Yaşamak, Yeniliğin Dünya'ya Girişi, "İrk" Zaman, Modernitenin Revizyonu kısımlarıdır. (Bhabha, 2016, s. 3-4) J. M. Coetzee'ye göre; "Bhabha'nın geçmişe yaptığı yıldırım akınları, Batılılara miras aldıklarını sandıkları bir dünyadan daha karmaşık, daha akışkan ve daha sıkıntı veren bir dünyaya dair enstantaneler sunmaktadır." (Bhabha, 2016, s. 9) Bu çalışmanın mimarisi, zamana bağlı olarak kökleşmiştir. "Geriye Bakarken İleri Gitmek: Bölgesel Kozmopolitlik Üzerine Düşünceler" isimli önsözünde Bhabha; "Ben, gece yarısı çocuklarımdan değildim. Geciken doğumum, yani Hindistan'ın özgürlükle buluşmasını işaretleyen gece yarısı vaktinden sonra gerçekleşen doğumum, beni o tarihsel anlatı içinde yer almaktan alıkoydu. Çatlak bir rahimden birlikte doğan, ulus olmanın haşin ışığına adım attıkları gün oldukları kadar hala birbirlerine karşı tedirgin ve müteyakkız duran Hindistan ve Pakistan'ın çıkışına şahit olmadım. Ancak bu ikisinin varlığına gelişinden sonra da büyük

olaylar yaşanmaya devam ediyor ve insanda, havanın çarpıcı boşluğu gibi, yani şiddetli bir fırtınanın arkasından gelen ve fırtınanın yaşandığını unutmamamıza asla izin vermeyen sessizlik gibi, bir beklenti duygusu uyandırıyor...” (Bhabha, 2016, s. 13) Bu satırlar yazarın bir kimlik bunalımı geçirdiğine işaret etmektedir. Yazarın bulunduğu toplumdaki kültürel konumlanışı; sınırdaki yaşamlar ya da şimdinin sanatı, yuvasız yaşamlar veya tanınma edebiyatı ile birleşmeyi aramak şeklinde açıklanabilir.

Burada asıl sorulması gereken soru Bhabha'nın kültürel olarak kendisini nasıl tanımladığıdır. Bu tanımlama kişinin kimliğini sorgulamasıyla ilişkili bir durumdur. Öteki sorun ise klişe ayrımcılık ve sömürge söylemidir. Bhabha; kendisinin de dahil olduğu boşluktaki halini şu sözlerle anlatmaktadır: “Adrienne Rich'in “Ben...ım/ım, [Veya] Ben...ım/im” şeklindeki gayri memnun sesinde ve Prakash Jadhav'ın “Ben kimim? Ben neyim?” şeklindeki ısrarlı sorgulamasında, bir hikâye etme hakkı, bir “eşitlikte farklılığa dair kolektif, ahlaki bir hak” arzusu işitiyoruz.” (Bhabha, 2016, s. 31) “Kendisi konuşuncaya kadar hiçbir ad senin değildir; biri senin çağrına cevap verir ve birdenbire işaret ve jestler devresi kurulur ve sen, hikâye etme hakkı sahasına girersin. Bir diyalogun parçasısın ve bu diyalog başlangıçta duyulmayabilir veya ilan edilmeyebilir -sen görmezden gelinebilirsin-; ancak senin bir kişi olarak varlığın inkâr edilmez, yok sayılmaz. Bir başkasının ülkesinde, ki senindir de senin kişiliğin bölünür ve çatallaşmış yolu izlerken kendinle çift bir hareket içinde karşılaşırısın... Yabancı olarak ve arkadaş olarak.” (Bhabha, 2016, s. 31) Bhabha'ya göre bizler sadece tarihlerimizin anlatılarını değiştirmemeli, bilakis hem insani hem de tarihsel başka zamanlarda ve farklı mekanlarda yaşamının ve var olmanın ne anlama geldiğine dair algımızı da dönüştürmeliyiz. (Bhabha, 2016, s. 449)

Onun ana fikirlerinden biri de Edward Said'in çalışmalarından alınan ve çokkültürlülükten yeni kültürel formların ortaya çıkışını anlatan “melezleşme” [Hibritlik] fikridir. Bhabha, sömürgeciliği geçmişe kilitlenmiş bir şey olarak görmek yerine, tarihlerinin ve kültürlerinin günümüze nasıl sürekli olarak müdahale ettiğini gösteriyor ve kültürler arası ilişkiler anlayışımızı dönüştürmemizi talep etmektedir. Çalışmaları, post-yapısalcı metodolojileri sömürgeci metinlere uygulayarak sömürgecilik çalışmalarını dönüştürmektedir. (Parsons & Harding, 2011, s. 1-6) Yazar “kararsızlık” fikrini/ kültürünü karşıt algılardan ve boyutlardan oluşan bir şey olarak görmektedir. Bhabha, bu kararsızlığın - sömürgeleştirilen ötekinin kimliğinde bir bölünmeyi temsil

eden bu ikiliğin- kendi kültürel kimlikleri ile sömürgecinin kültürel kimliğinin melezi olan varlıklara izin verdiğini iddia etmektedir. Kararsızlık, sömürgeci gücün gecikmişlikle karakterize edilmesinin nedenine katkıda bulunmaktadır. Otoritenin sömürgeci gösterenleri anlamlarını ancak kültürel veya ırksal, sömürgeci farklılığın travmatik senaryosu, iktidarın gözünü daha önceki arkaik bir imaja veya kimliğe çevirdikten sonra kazanırlar. Bununla birlikte, paradoksal olarak, böyle bir imaj, doğası gereği, “orijinal” de olamaz. Onu tanımlayan fark nedeniyle onu inşa eden tekrarlama eyleminin -ya da özdeşliğinin- etkisi sürüp devam eder. Buna göre, sömürgeci varlık, orijinal - otoriter görünümü ile tekrar, farklılık olarak ifade edilmesi arasında bölünmüş durumda ve kararsız kalmaktadır. Bu ise buluş - ustalık ile karakterize edilen, yer değiştirme ve fantezi unsurunu ortaya çıkarır. (Bhabha, 1994, s. 30-34)

Bhabha'nın melezlik kavramı gibi, “taklit” de mevcudiyetin metonimidir. Taklit, sömürgeleştirilmiş bir toplumun üyeleri sömürgecilerin kültürünü taklit ettiğinde ve benimsediğinde ortaya çıkar. Jacques Lacan şöyle diyor: “Taklitçiliğin etkisi kamuflemdir... mesele arka planla uyum sağlamak değil, benekli bir arka plana karşı benekli hale gelmektir.” (Bhabha, 2021, s.171) Sömürgeci taklitçilik, sömürgecinin, Bhabha'nın yazdığı gibi, “neredeysen aynı ama tam olarak değil” bir farklılığın öznesi olarak yeniden düzenlenmiş, tanınabilir bir Öteki'ye duyduğu arzudan kaynaklanır. Dolayısıyla taklitçilik ikili bir eklemlenmenin işaretidir; gücü görselleştirirken Öteki'ni kendine mal eden bir strateji izler. Dahası taklit, uygunsuz olanın, “sömürgeci gücün baskın stratejik işlevini tutarlı kılan, gözetimi yoğunlaştıran ve hem ‘normalleştirilmiş’ bilgilere hem de disipline edici güçlere yönelik yakın bir tehdit oluşturan bir farklılık veya inatçılığın” işaretidir. Bu şekilde taklit, sömürge öznesine kısmi bir varlık kazandırır; sanki ‘sömürgeci’, otoriter söylemin kendi içindeki temsiline bağımlıymış gibi. İronik bir şekilde sömürgeciler, bu kısmi temsil yoluyla, bir yazma ve tekrarlama süreci yoluyla, taklit yoluyla ‘otantik’ olarak ortaya çıkmayı arzulamaktadırlar. Öte yandan Bhabha, taklitçiliği, sömürgeleştirilenin, sömürgecinin kimliğinde mevcut olmadığı bir kişi olmayı bıraktığı, sömürgecinin narsistik bir özdeşleşmesi olarak yorumlamaz. Taklitçiliği “sömürgeci söylemin belirsizliğini açığa çıkarırken aynı zamanda onun otoritesini de bozan ikili bir vizyon” olarak görmektedir. (Bhabha, 1994, s. 40-50)

Üçüncü Mekân veya Üçüncü Uzay, iki veya daha fazla bireyin/ kültürün etkileşime girmesiyle gelişen belirsiz bir alan görevi görmektedir. Üçüncü mekân, halkın ulusal

geleneğinde canlı tutulan, kökensele geçmiş tarafından doğrulanan, homojenleştirici, birleştirici bir güç olarak kültürün tarihsel kimliğine dair anlayışımıza meydan okumaktadır. Söylemin söylemsel koşulları için bir alan görevi gören bu ikircikli söylem alanı, “Homojen, seri zaman içinde yazılmış Batılı anlatının yerini alır.” Bunu “sözcelemenin yıkıcı zamansallığı” aracılığıyla yapar. Bhabha, “kültürel ifadelerin ve sistemlerin bu çelişkili ve kararsız ifade alanında inşa edildiğini” iddia etmektedir. (Bhabha, 1994, s. 55-60) Sonuç olarak, kültürlerin doğuştan gelen özgünlüğüne veya saflığına ilişkin hiyerarşik iddialar geçersizdir. Sözceleme bazında kültürün sabit olmadığını ve hatta aynı göstergelerin sahiplenilebileceğini, tercüme edilebileceğini, yeniden tarihlendirilebileceğini ve yeniden okunabileceğini ima eder. Bhabha, bu konular hakkında şimdiye kadar sekiz kitap yazmıştır.

Negotiating Rapture: The Power of Art to Transform Lives (Müzakere Eden Esime: Sanatın Yaşamları Dönüştürme Gücü) 1996’da yayımlanmıştır. Azizlerin veya şamanların yolculuklarına benzer bir dizi yolculuk olarak tasarlanan *Müzakere Rapture*; Francis Bacon, Joseph Beuys, James Lee Byars, Lucio Fontana, Shirazeh Houshiary, Anselm Kiefer, Agnes Martin, Bruce Nauman, Barnett Newman, Ad’ın çalışmalarını bir araya getirmektedir. Reinhardt ve Bill Viola’ya göre bu sanatçılar, ortak bir özlemin farklı ifadelerini ortaya çıkarmak için bir arada sergilenmektedirler: Sıradan olanı aşmaya ve yüceyi deneyimlemeye yönelik temel ve kalıcı insan dürtüsünü imlemektedir. Eski ustaların çeşitli eserleri ve mimari, edebiyat ve antropolojiden örneklerle yan yana sergilenmektedir. *Müzakere Rapture*’daki çalışmalar, yaratıcılar olarak sanatçıların nasıl varlığın ötesine geçtiğini göstermektedir. Dini coşkuya yaklaşan bir duruma dair ortak deneyim ve izleyiciler olarak bizlerin, kendi insanlığımıza daha derin bir katılımı nasıl keşfedebileceğimiz anlatılmaktadır. Homi K. Bhabha, Georges Didi-Huberman, David Morgan ve Lee Siegel’in önemli makaleleri bir araya getirilmiştir. (Bhabha, 1996, s. 1-10)

Edward Said: Continuing the Conversation (Edward Said: Konuşmaya Devam Ediyorum) 2004 yılında yayımlanmıştır. Edward Said’in uzun süredir dostları ve işbirlikçileri, Said’in 2003 sonbaharındaki ölümünün ardından bıraktıkları diyalogu sürdürmektedirler. Said’in konuşmasının temposunu hayal eden ve anımsatan denemeler, onun fikirleri üzerine yapılan incelemeler, düşüncelerinin yeni sorunlara uygulanması ve onunla konuşmayı yoğun ve akılda kalıcı kılan tarif edilemez enerjisiyle ilgili anılar da dahil olmak üzere çeşitli biçimler tekrar işlenmektedir. Bu canlı, kişisel üslup, editörler Homi

Bhabha ve W. J. T. Mitchell'in katkıda bulunanları kesintiye uğratan bir konuşma, beklemeye alınan bir çağrı, cevap bekleyen bir mektup, havada asılı bir soru ruhuyla yazmaya teşvik etmelerinin doğrudan bir sonucudur. Bu, Said'in aktivist bir entelektüel olarak mirasını onurlandıran, muazzam hayal gücüne atıf yapan, entelektüel güce ve inandırıcı açık sözlülüğe sahip bir çalışmadır. Bu koleksiyona postkolonyalci Lila Abu-Lughod, Daniel Barenboim, Akeel Bilgrami, Paul Bové, Timothy Brennan, Noam Chomsky, Ranajit Guha, Harry Harootunian, Saree Makdisi, Aamir Mufti, Roger Owen, Gyan Prakash, Dan Rabinowitz, Jacqueline Rose ve Gayatri Spivak katkı sağlamıştır. (Bhabha, 2004, s. 1-7) Kitabın içeriği W. J. T. Mitchell'in Edward Said: Konuşmaya Devam Ediyoruz, Homi Bhabha'nın Adagio, Lila Abu-Lughod'un Politika, Filistin ve Dostluk Hakkında: Mısır'dan Edward'a Mektup, Akeel Bilgrami'nin Bir Ayrımı Yorumlamak, Paul Bové'nin Konuşmaya Devam Ediyor, Timothy Brennan'ın Karar, Noam Chomsky'nin Homi Bhabha Noam Chomsky ile Konuşuyor, Ranajit Guha'nın Dönüş, Harry Harootunian'ın Konjonktürel İzler: Said'in "Envanteri", Saree Makdisi'nin Said, Filistin ve Kurtuluş Hümanizmi, W. J. T. Mitchell'in Seküler Kehanet: Edward Said'in Hümanizmi, Aamir R. Müftü'nün Küresel Karşılaştırmalılık, Roger Owen'ın Edward Said ile Konuşması, Gyan Prakash'ın Edward Said, Bombay'da, Dan Rabinowitz'in Gecikmiş İşgal, İleri Militarizasyon: Edward Said'in Oslo Süreci Eleştirisi Yeniden İncelenmesi, Jacqueline Rose'nin Siyonizm Sorunu: Diyalogun Devam Etmesi, Gayatri Spivak'ın Edward Said Hakkında Düşünmek: Bir Kitaptan Sayfalarca Anı, Daniel Barenboim'un Maestro makalelerinden oluşmaktadır. (Bhabha, 2004, s. 1-5)

Without Boundary: Seventeen Ways of Looking, with Fereshteh Daftari and Orhan Pamuk (Orhan Pamuk ve Feriştah Deftari ile Birlikte: Sınırsız Bakışın On Yedi Yolu) 2006 yılında neşredilmiştir. Bu kitap New York Modern Sanat Müzesi'nde Şubat-Mayıs 2006 arasında düzenlenen 'Sınırsız Bakışın On Yedi Yolu' sergisiyle birlikte yayınlanmıştır. Sınırsız Bakışın On Yedi Yolu, kendi dünyasından Batı'ya gelip başka yerlerden Paris'ten New York'a ve Buenos Aires'e kadar uzanan şehirlerde yaşayan çok sayıda sanatçının çalışmalarını araştırıp tartışmaktadır. Bu sanatçılar İslam'ın kültürel mirasını nasıl ele alıyorlar ve çalışmaları herhangi bir ortak noktayla bağlantılı mı sorusuna cevap aranmaktadır. Postkolonyal durumun önde gelen teorisyeni ve akademisyeni Homi Bhabha'nın bir makalesini de içermektedir. (Bhabha, 2006, s. 8-10) Anish Kapoor, Bhabha'nın 2011 tarihinde yayımladığı bir yapıttır. Anish Kapoor,

enstalasyon sanatı ve kavramsal sanatta uzmanlaşmış İngiliz-Hintli bir heykeltıraştır. Kapoor'un çalışmaları dünya çapında, özellikle New York City'deki Museum of Modern Art tarafından toplanmaktadır. Homi Bhabha, Kapoor'un çalışmalarını fazlasıyla önemsemektedir, bu yüzden onun eserlerini yorumlayan bu kitabı yazmıştır. *Midnight to the Boom: Painting in India After Independence (Gece Yarısı Patlaması: Bağımsızlıktan Sonra Hindistan'da Resim) 15 Ağustos 1947 gece yarısı bağımsızlığın ilanı ile 1990'lardaki ekonomik patlama arasında Hindistan'da devrimci bir sanat hareketi kendini göstermiştir. Bu, Hindistan'ın modernist sanatının gelişimindeki kritik değişimlerden sorumlu üç nesil sanatçının ilk kapsamlı çalışmasıdır. Başarıları ve ülkenin benzeri görülmemiş yükselişi, Hindistan'ın modern ve çağdaş sanatını yeni bir küreselleşme çağına, yükselen bir uluslararası pazara, medya ve sanat teknolojilerinde bir patlamaya götürmüştür. Bağımsızlığın ardından Hindistan'ın sanatçıları belirli bir sanatsal zorlukla karşı karşıya kaldılar. Modernizmin evrensel deney öncülerine ve paylaşılan insani değerlere odaklanan küresel bir söyleme girerken yeni ulusun ayırt edici karakterini nasıl ifade edecekleri tam bir muammaydı. Baskın bir estetiğin yokluğunda, ressamlar istedikleri yere dönüp istedikleri gibi sanatı harmanlayabiliyorlardı. Soyut Ekspresyonizmden Tantrik maneviyata; Rajasthani tablosundan Hindistan'ın karmaşık siyaseti, dinleri, sınıfları ve yerel yaşamındaki değişikliklere kadar her konuyla ilgileniyorlardı. Bu güzel resimli yayına katkıda bulunanlar hem Hindistan hem de modern ve çağdaş sanat hakkında derin bir bilgi birikimine sahiptirler. Homi K. Bhabha, bu konuda yazdığı bir makale ile bu sanatçıları desteklemiş ve yorumlamıştır. (Bhabha, 2013, s. 12)*

Matthew Barney: *River of Fundament*'i (Nehir Tabanı ya da Temel Nehir) Okwui Enwezor, Homi K. Bhabha ve Hilton Als birlikte hazırlamıştır. Büyük bir sergi, performans ve film galası vesilesiyle bu kitap, Matthew Barney'nin yedi yıllık destansı projesini, bir ölüm yolculuğunu ve mitolojilerini ele almaktadır. Uzun zamandır beklenen bu cilt, efsanevi Cremaster serisinden bu yana sanatçının ilk büyük serisi olan bu iddialı yeni projenin tüm kapsamını belgelemektedir. Temel Nehri doğrudan Norman Mailer'in Mısır romanı *Antik Akşamlar*'dan esinlenmiştir. Bir anlatıcının ölüm ve reenkarnasyon istasyonlarından geçişini anlatan meşhur bir klasiktir. Barney, sanatçının uzun süredir birlikte çalıştığı besteci Jonathan Bepler ile birlikte benzersiz canlı performanslar, devasa heykeller dizisi ve son olarak sinematik formda maraton uzunluğunda bir opera dizisiyle,

zengin sapkın ve karmaşık bir evreni detaylandırmaktadır. Bu yapıtta mitoloji, ikonografi, anlatı, cinsellik ve ölüm ayrılmaz bir şekilde iç içe geçmiş durumdadır. Filmin anlatım yapısına göre düzenlenen kitapta heykeller (demir, kükürt, bronz, kurşun, tuz, bakır gibi temel malzemelerden yapılmış), çizimler, film ve canlı performans fotoğrafları, storyboardlar ile Bepler'in orijinal müzik kayıtları yer almaktadır. Okwui Enwezor'un sergi ve film projesi üzerine yazdığı kapsamlı makale, projenin tamamına genel bir bakış sunmaktadır. Kitapta ayrıca edebiyat teorisyeni Homi K. Bhabha'nın Matthew Barney'in eserlerine dair bir makalesi vardır. Barney eserlerinde coğrafya, biyoloji, jeoloji ve mitoloji arasındaki bağlantıların yanı sıra çatışma ve başarısızlık temalarını da araştırmaktadır. River of Fundament, bir insanın üç reenkarnasyondan geçerek ruhunun yedi mitolojik durumuna katlanmasını anlatmaktadır. Ana anlatımın yanı sıra performans, heykel ve operadan diğer unsurları da içerir. Bu yönüyle entelektüel düzeyi oldukça yüksek bir filmidir.

Homi K. Bhabha, postkolonyal düşüncesini ifade etmek için pek çok makale de yazmıştır. Bunlar içinde; "Komşularımız, Kendimiz: Hayatta Kalma Üzerine Çağdaş Düşünceler", "Kara Bilge ve Karanlık Prenses", Fanon'u Çerçevelemek", Frantz Fanon'un Yeryüzünün Lanetlileri kitabına önsöz, "Natürmort", "Adagio", "Fark Yaratmak: Kültür Savaşlarının Mirası", "Yazma Hakları Üzerine", "Demokrasi Gerçekleşmedi", "Naipaul'a Karşı", "Kültürel Seçim Üzerine", "Kozmopolitanizmler", "Kaledeki Konuşmalar'da 'Sohbet Sanatı': Değişen İzleyiciler ve Çağdaş Sanat", "Moderniteye, Kültüre ve Yahudiye Dair", "Sonsöz: İronik bir cesaret eylemi; Milton ve İmparatorluk Vizyonu", "Alter/ Yerli Moderniteler - Modernitenin Minyatürleştirilmesi: Homi K Bhabha ile Söyleşisinde Shahzia Sikander", "Liberalizmin kutsal ineği: Çok Kültürlülük Kadınlar İçin Kötü mü?", "Farklı olmanın giderilemez tuhaflığı üzerine", "Beyaz şeyler", "Bu Diss'i Dans Ettirin: Eleştirinin Krizi", "Ön hatlar/ Sınır direkleri", "Kraliçenin İngilizcesi", "Yarım ev", "Sömürgecilik ve Bilgi Biçimleri: Hindistan'daki İngilizler ve Madun Çalışmaları", "Tasarımcı kreasyonları", "Postscript: Ön cephe'deki banliyölerde bombalar: Banliyö Vizyonları", "Tehlikeli İlişkiler: Cinsiyet, Ulus ve Sömürge Sonrası Perspektifler", "Tatminsiz: Yerel kozmopolitizm üzerine notlar", "Maskara olmak", "Gün be gün... Frantz Fanon'da Siyahlığın Gerçeği", "Kütüphanemi paketinden çıkarıyorum... Yeniden", "Postmodernizm / postkolonyalizm: Sanat tarihi için kritik terimler", "Siyahlık Gerçeği: Frantz Fanon ve görsel temsil", "Yeni Siyah Entelektüel

Üzerine”, “Sen insan mısın yoksa fare mi? Erkekliği İnşa Etmek”, “Sanatın büyü, Toplumdaki Sanatçı: haklar, roller ve sorumluluklar”, “Fanon’u hatırlamak: Benlik, ruh ve sömürge durumu”, “Ön hatlar / sınır direkleri, Yerinden Edilmeler: Söz konusu kültürel kimlikler”, “Teoriye bağlılık: Üçüncü Sinemanın Sorunları”, “Sakin Şiddet Ruhunda, Sömürgecilik Sonrası: İmparatorluk Tarihleri ve Sömürge Sonrası Yer Değiştirmeler”, “İyi Bir Karakter Yargıcı: Erkekler, Metaforlar ve Ortak Kültür”, “Kültür aradadır”, “Solgunluğun Ötesinde: Çok Kültürlü Çeviri Çağında Sanat”, “Dünya ve ev: Sosyal Metin”, “Belirsiz olanda özgürlüğün temeli”, “Çifte vizyonlar”, “Postkolonyal otorite ve postmodern suçluluk”, “İyi bir karakter yargıcı: erkekler, metaforlar ve ortak kültür”, “Taklitçilik ve insan: Sömürge söyleminin kararsızlığı”, “Postkolonyal eleştiri”, “İrk, zaman ve modernitenin revizyonu”, “Sanat ve Ulusal Kimlik: Eleştirmenler Sempozyumu”, “Bir hayatta kalma meselesi: Uluslar ve psişik durumlar”, “Yeni metropol”, “Kimliği sorgulamak: Sömürgecilik sonrası ayrıcalık”, “Diğer soru: Farklılık, ayrımcılık ve sömürgecilik söylemi”, “Arkaik olanı dile getirmek: Sömürge saçmalıkları üzerine notlar”, “Hayaller”, “Sınırlarda”, “Melez, kimlik ve kültür çağdaşı”, “Fanon’u hatırlamak: Benlik, ruh ve sömürge durumu”, “Siyah adam ne istiyor?”, “Fanon’u Anmak”, “Temsil ve sömürge metni: Bazı taklitçilik biçimlerinin eleştirel bir araştırması”, “Diğer Soru”, “Parthasarathy, R. ve Hint-Anglikan Tutumları”, “Şiirden Özür Dilerim: Mill ve Richards’ın Yöntemi Üzerine Bir Araştırma” vs. sayılabilir. (Bhabha, 2023, s. 1-2) Bu makale ve kitaplarda onun düşüncesi, sömürgeci, uygar/ geri, bilimsel/ dinsel ya da çağdaş dönemlerin Hinduizm/ İslam gibi yan yana gelişler kurarak ötekileştirici bir ilişki kurmaya çalıştığı ikililikleri aşmaya çalışmaktadır. Bhabha, bu kimliklerin politik doğasının yanı sıra kültürel temellerini de ortaya çıkarmaktadır. Düşünür, postkolonyal düşüncüyü genişletmek için yeni anlayışlar geliştirmiştir. Bu yazılarda sanat, melezlik, stereotipler, taklitçilik, tekinsizlik ve milleti anlatma öne çıkmaktadır.

2. ‘Ulus ve Anlatım’ı Üzerine Notlar

Bhabha, kitabın önsözünde şöyle yazmaktadır: “Milletler, anlatılar gibi kökenlerini zamanın mitlerinde kaybederler ve ufuklarıyla ancak zihnin gözünde tam olarak karşılaşırlar”. (Bhabha, 1990, s. 1) Görünüşte imkânsız olan bu metaforik başlangıçtan yola çıkarak, bu eser “ulusçuluk” kavramının yaşandığı şekliyle gerçekleri ve yazıldığı şekliyle dilin derin ikircikliliğiyle yüzleşmektedir. Gillian Beer’in Virginia Woolf

okumasından, Rachel Bowlby'nin Tom Amca'nın Kulübesi'ne ilişkin kültürel tarihine ve Francis Mulhern'in, Leaviste'nin 'İngiliz etiği'ne ilişkin çalışmasına; Doris Sommer'in Latin Amerika kurgusunun 'büyülü gerçekçiliği' çalışmasına ve Sneja Gunew'in Avustralya yazılarına ilişkin analizine göre, Ulus ve Anlatım, İngilizcenin artık milliyetçi olmayan, tek ulusal bilinç olduğu gerçeğinin bir kutlamasıdır. Bize uluslararası bir boyut kazandıracak şey ırkçı ayrımsamalardan kurtulmaktır.

Kitap önsöz yazısı dışında on beş makaleden oluşmaktadır. Bunlar sırasıyla; Ernest Renan'ın Ulus nedir? Martin Thom Uluslar içindeki kabileler: Eski Almanlar ve modern Fransa'nın tarihi, Timothy Brennan'ın Ulusal form özlemi, Doris Sommer'in Dayanılmaz romantizm: Latin Amerika'nın temel kurguları, Sneja Gunew'in Doğallıktan arındırılmış kültürel milliyetçilikler: Avustralya'nın çok kültürlü okumaları, Geoffrey Bennington'un Posta siyaseti ve ulusun kurumu, Simon During'in Edebiyat: Milliyetçiliğin ötekisi mi? Revizyon Durumu, John Barrell'in Sir Joshua Reynolds ve İngiliz Sanatının İngilizliği, David Simpson'un Kader açıkça ortaya çıktı: Whitman'ın şiirindeki üsluplar, Rachel Bowlby'in Amerika'da Kahvaltı: Tom Amca'nın kültürel tarihleri, Bruce Robbins'in Teleskopik Hayırseverlik: Kasvetli evde profesyonellik ve sorumluluk, James Snead'ın Avrupa soyları/ Afrika bulaşmaları: Tutuola, Achebe ve Reed'de milliyet, anlatı ve toplulukçuluk, Francis Mulhern'in İngilizce Okumaları, Gillian Beer'in Ada ve Uçak: Virginia Woolf Örneği, Homi K. Bhabha'nın Yayılma: Zaman, Anlatı ve Modern Ulusun Sınırları makalelerinden oluşmaktadır. (Bhabha, 1990, s. 7) Bhabha, postkolonyalizm ağırlıklı çalışan arkadaşlarıyla bir araya gelmiş ve "Nation and Narration" kitabını oluşturmuştur. Kitap bir başka şekilde "Millet ve Anlatım" diye de tercüme edilebilir.

Ulus, belirli bir nüfus genelinde dil, tarih, etnik köken, kültür, bölge ve/ veya toplum gibi ortak özelliklerin birleşiminden kolektif bir kimliğin ortaya çıktığı geniş bir sosyal organizasyon türüdür. Bazı uluslar etnisite etrafında inşa edilirken (bkz. etnik milliyetçilik), diğerleri ise siyasi anayasalara bağlıdır. [Sivil milliyetçilik ve çok kültürlülük] (Eller, 1997, s. 4) Bir ulus genellikle bir etnik gruptan daha açık bir şekilde politiktir. Benedict Anderson, milleti "hayali bir siyasi topluluk [...] olarak tanımlar; çünkü en küçük milletin üyeleri bile diğer üyelerin çoğunu asla tanımayacak, onlarla tanışmayacak ve hatta onların adını bile duymayacaklardır, her birinin zihni kendi cemaatinin imajını yaşar." (Anderson, 1991, s. 6) "İbrânîce ve Ârâmîce'de melek 'konuşmak, söylemek', mille de 'kelime, söz' manasına gelir. Bununla da ilişkili olarak

Arapça’da ‘ezberden yazdırmak, dikte etmek’ anlamındaki imlâl (imlâ) kökünden türeyen millet, işitilen ve okunan bir şeye dayanması veya dikte edilmesi ve yazılması bakımından ‘din’ karşılığında kullanılmış, ayrıca kelimeye ‘izlenen, gidilen yol’ mânası verilmiştir.” (Şentürk, 2023, s.1) “Kelime, muhtemelen daha sonraları kendisine sosyal bakımdan yüklenen anlamdan da etkilenip modern dönemde Batı’daki ‘nation’ kavramının karşılığı olarak Türkçe ve Farsça’ya geçmiş ve bu dillerde tamamen sosyolojik ve siyasal bir içerik kazanmıştır.” (Şentürk, 2023, s.1)

Nation kavramı ayrıca Medeniyetler Çatışması, Şehir devleti, Sanal topluluk, Kabile (İnternet), Küresel vatandaşlık, Coğrafi hareketlilik, Ulusötesilik, Jeo-çit, Yerelleşme, Kolektif sorun çözme ve Sosyokültürel evrim ile de yakından ilişkilidir. Bu çerçevenin bu şekilde devam edip etmeyeceği ve uygulanabilir veya gelişen alternatiflerin olup olmadığı konusunda ulusların geleceği hakkında süregelen bir tartışma var. Postkolonyalizm içinde bu konu en çok tartışılan meselelerden biridir. Medeniyetler çatışması teorisi, artık ulus devletlere ihtiyaç duymayan, giderek daha bağlantılı bir dünyaya dair kozmopolit teorilerle doğrudan tezat oluşturmaktadır. Siyaset bilimci Samuel P. Huntington’a göre Soğuk Savaş sonrası dünyada insanların kültürel ve dini kimlikleri çatışmaların temel kaynağı olacaktır. (Huntington, 1996, s.9-10) Günümüzde güç, egemenlik ve net kimliğin yoğunlaşması giderek ırkçılık temelinde daha fazla gerçeklik kazanmaktadır. Bu ise eskiye dönüş olarak [Orta Çağ] örtüşen otoriteler, bölünmüş egemenlik, çoklu kimlikler ve yönetim kurumları ve bulanık sınırlar anlamına gelebilir. Anlatım ise bir hikâyeyi izleyiciye aktarmak için yazılı veya sözlü yorumların kullanılmasıdır. Anlatım bir anlatıcı tarafından aktarılır: Belirli bir kişi veya belirtilmemiş edebi ses, hikâyenin yaratıcısı tarafından izleyiciye, özellikle olay örgüsüyle ilgili, yani olaylar dizisi hakkında bilgi vermek için geliştirilmiştir. Anlatım tüm yazılı öykülerin (roman, öykü, şiir, anı) gerekli bir unsurudur. Bununla birlikte, hikâyenin karakterler arasındaki diyalog veya görsel eylem gibi başka yollarla aktarılabilirdiği filmler, oyunlar, televizyon programları ve video oyunları gibi diğer hikâye anlatma formatlarının çoğunda anlatım yalnızca isteğe bağlıdır. Geçmiş zamanda anlatıda olay örgüsünde olaylar anlatıcının şimdiki zamanından önce meydana gelir. Bu, hikayelerin ifade edildiği açık ara en yaygın zamandır. Bu, anlatıcının uzak geçmişinde veya yakın geçmişinde olabilir; bu, pratik açıdan şimdiki zamanı ile aynıdır. Geçmiş zaman, ortamın okuyucunun

geçmişinde, şimdisinde veya gelecekte olmasına bakılmaksızın kullanılabilir. (Hühn & Sommer, 2012)

Aynı durum “Ulusal Anlatım” içinde geçerlidir. Yaratıcı bir anlatı eylemi, bir anlatı durumu veya örneği, anlatı söyleminin üretici bir misal olarak “tarihin sunumu”nu da gerektirir. W. Benjamin'in en tanınmış eserleri arasında “Mekanik Yeniden Üretim Çağında Sanat Yapıtı” (1935) ve “Tarih Felsefesi Üzerine Tezler” (1940) adlı makaleler yer almaktadır. “Tarihsel maddeci, geçiş dönemi olmayan, ama içerisinde zamanın durmuş olduğu gibi şimdiki zaman kavramından vazgeçemez. Çünkü onun içinde bulunduğu ve kendisi için tarih kaleme aldığı şimdiki zaman’ı tanımlayan, bu kavramdır. Tarihselcilik, geçmişin ‘sonrasız’ görüntüsünü çizerken, tarihsel maddeci salt o geçmişe ilişkin ve biriciklik niteliğini taşıyan bir deneyimi dile getirir. Tarihselciliğin umumhanesinde ‘bir zamanlar’ adlı fahişeye gününü gün etmeyi ise başkalarına bırakır. Sahip olduğu güçler üzerindeki egemenliğini korur: Tarihin sürekliliğini parçalayabilecek güçlerdir.” (Benjamin, 2012, s. 47)

‘Ulus ve Anlatım’ üzerine Bhabha’nın düşünceleri kısaca şöyledir: Anlatılar gibi milletler de kökenlerini zamanın mitlerinde kaybederler ve yalnızca ufuklarını zihin gözünde tam olarak gerçekleştirebilirler. Böyle bir millet imajı - veya anlatım - inanılmaz derecede romantik ve aşırı derecede meta görünebilir. Dar görüşlülük, politik düşünce ve edebi geleneklerden kaynaklanmaktadır. Ulus dili batıda güçlü bir tarihsel fikir olarak ortaya çıkmıştır. Kültürel zorunluluk toplumun imkânsız birliğinde yatan bir fikirdir. Sembolik bir güç olarak ulus her zaman vardır. Bu, milliyetçilerin girişimini inkâr etmek anlamına gelmemektedir. Sürekli bir millet fikrini ısrarla üretmeye yönelik söylemler ulusal ilerleme anlatısı, kendi kendini üretmenin narsisizmi, “ulus”un [Volk] ilkel hediyesidir. Enternasyonalizmin yeni gerçeklikleri tarafından kesin olarak ortadan kaldırılan çoklu milliyetçilik, hatta ‘geç kapitalizm’in anlayışı böylesi siyasi fikirlerde pek yoktur. Bu küresel terimlerin retoriği çoğunlukla o acımasız ifadeyle yazılmıştır. Her ulusun kendi etki alanı içerisinde kullanabileceği güç düzyazısını etkilemektedir. Bu büyük ve sınırlayıcı görüntüde vurgulamak istediğim şey başladığım/ ele aldığım “ulus”, bu fikre musallat olan özel bir kararsızlıktır. Milletlerin dili onların kimlikleriyle de ilgili bir durumdur. Bu artan farkındalıktan kaynaklanan bir kararsızlıktır. Tarihçilerin “kökenleri” hakkında söyledikleri kesinliğe rağmen toplumun ‘modernliğinin’ bir işareti olarak ulus, toplumun kültürel zamansallığı ya da çok daha geçişsel bir toplumsal gerçekliğin altını

çizmektedir. “Hayali Topluluklar” bunun yolunu önemli ölçüde açan Benedict Anderson’du. Bu kitap, milletin ikircikli ortaya çıkışını büyük bir açıklıkla dile getirmektedir. “Aydınlanma yüzyılı, rasyonalist laiklik çağı, kendi modern karanlığıyla birlikte var olmuştur. [Birkaç] şey buna uygundu, bu son millet fikrinden daha iyiydi. Geniş çapta imparatorluklar, bağlı oldukları ulus devletlerle ‘yeni’ ve ‘tarihsel’ olarak değerlendirilmekteydi. Siyasi ifadeyi vermek her zaman çok eski bir geçmişten belirir ve sınırsız bir geleceğe doğru süzülür. Benim önerdiğim şey Milliyetçiliğin bilinçli olarak benimsenen politik görüşlerle değil, aynı hizaya getirilerek anlaşılmasıdır. İdeolojiler, ancak ondan önce gelen geniş kültürel sistemlerle- ve buna karşı- ortaya çıkmıştır.” Ulusun bir kültürel anlamlandırma sistemi olarak, sosyal politika disiplininin ziyade sosyal yaşamın temsili olarak ‘ortaya çıkması’, bilginin bu istikrarsızlığını vurgulamaktadır. (Bhabha, 1990, s. 1)

Ulusun ‘toplumunu’ tanımlayan kararsız gerilim üzerine örneğin en çok ister ulusal fikirden gelsin, isterse ulusal fikirle ilgili ilginç anlatımlar olsun Muhafazakâr Sağ, Liberallerin yüksek kesimleri veya Yeni Sol aynı fikirde görünmektedir. Michael Oakeshott’un ‘Modern Avrupa devletinin karakteri’ düşüncesi belki de modernin belirsiz doğasına ve millete dair en parlak muhafazakâr açıklamadır. Ona göre ulusal alan rekabet halindeki alanlardan oluşur. Toplum olarak insan birlikteliğinin eğilimleri (ahlaki kurallar ve davranış gelenekleri) ile üniversiteler (ortak amaç ve esaslı amaç) aynı esaslarla kabul edilmektedir. Onların yokluğunda rakip dogmalar olarak hayatta kaldıkları yeni bir kimlikle birleştikleri söylenebilir. Üniversite toplulukları herkese belirli bir kararsızlık empoze etmektedir. Modern bir devletin kurumları ve onun üzerindeki belirli bir belirsizlik ulusal “söylem sözlüğünü” oluşturmaktadır. Hannah Arendt’e göre toplum ya da Modern dünyada ulus, ‘özel’in olduğu ilginç biçimde melez bir alandır. Çıkarlar kamusal önem kazanır ve iki alan durmadan akar ve belirsiz bir şekilde birbirlerine ‘bitmeyen bir akıntıdaki dalgalar gibi’ yaşam sürecinin kendisini oluşturur. Tom Nairn de bundan daha az emin değildir. Ulus ‘Modern Janus’, kapitalizmin ‘eşitsiz gelişimi’ hem ilerlemeyi hem de gerilemeyi, politik rasyonelliği ve mantıksızlığı ulusun genetik koduna kazımaktadır. Bu yapısal bir gerçek hiçbir istisnası yoktur ve bu anlamda kesindir. Milliyetçiliğin doğası gereği olduğunu söyleyen retorik ifadede kararsızdır. Bu kitapta asıl araştırılan modern toplumun bu kararsızlığının kültürel temsilidir. Eğer ulusun kararsız figürü bir geçiş tarihi sorunu, kavramsal belirsizliği, kelime dağarcığı arasında

bocalıyorsanız, bunun üzerinizde ne gibi bir etkisi vardır? ‘Milliyet’ duygusuna işaret eden anlatılar ve söylemler için: Heimlich ocağın zevkleri, uzayın veya ırkın heimlich dehşeti, diğer toplumsal aidiyetin rahatlığı, sınıfın gizli yaraları, beğeni gelenekleri, politik bağlılığın güçleri, sosyallik duygusu, düzen, cinselliğin duyarlılığı, bürokrasinin körlüğü, temel kurumların iç görüşü, adaletin kalitesi, sağduyu, adaletsizlik, hukukun dili ve halkın şartlı tahliyesi vs. bakmak gerekir. Ulusun siyasal “rasyonelliğinin” bir tür ulus olarak ortaya çıkışında; anlatı- metinsel stratejiler, metaforik yer değiştirmeler, alt metinler ve figüratif stratejilerin kendi tarihi vardır. Benedict Anderson’un modern ulusun zaman ve mekânına ilişkin görüşü somutlaşmıştır. Gerçekçi/ realist romanın anlatı kültüründe incelenen ve Tom Nairn’in, Enoch Powell’in emperyalizm sonrası ırkçılığının okunması; ateşli, neo-romantik şiiri istila eden ‘sembolik fetişizm’ gibidir. Ulusla yazıldığı şekliyle karşılaşmak, kültürün geçiciliğini gösterir ve toplumsal bilinç kısmi, aşırı belirlenmiş olanla daha uyumludur. Metinsel anlamın eklenmesi yoluyla üretildiği süreç dil farkı; kapanma sorununa daha uygun göstergenin söyleminde esrarengiz bir şekilde rol oynayan şeydir. (Bhabha, 1990, s. 2)

Böyle bir yaklaşım, bu ulusal bilgi nesnelerinin geleneksel otoritesine karşı çıkmaktadır. Mesela; “Gelenek, Halk, Devlet Aklı, Yüksek Kültür” ifadeleri pedagojik değeri çoğunlukla bütünsel olarak temsil edilmelerine dayanan tarihsel sürekliliğin evrimsel anlatısı içinde yer alan kavramlardır. Geleneksel tarihler milleti kendi sözleriyle ele almazlar. Belirli bir şeffaflığa veya ayrıcalıklı görünürlüğe sahip olayların hakkındaki sorunların çoğunlukla yorumda yattığını varsaymaktadırlar. Ulusu anlatısal adresi aracılığıyla incelerken yalnızca çizim yapılmakla kalınmaz. Tarihsel anlatının diline ve retoriğine dikkat etmek gerekir. Aynı zamanda konsepti değiştirmeye çalışan gerçek nesnenin kendisidir. Eğer metinselliğin sorunlu ‘kapanışı’, ve ulusal kültürün ‘bütünleştirilmesi’ yapılırsa o zaman bunun olumlu değeri, ulusal kültürün sergilenmesinde yatmaktadır. Anlamlar alanını inşa ettiğimiz durum geniş yayılım ve ulusal yaşamla ilgili sembollerdir. Bu bir projedir ‘kültürel’ ile ilişkilendirilen eleştiri biçimleri içinde belirli bir geçerlilik kazanmıştır. Bunun temsil ettiği kayda değer ilerlemeye rağmen, ulusu oldukça kısıtlayıcı bir şekilde okuma eğilimi; ya ideolojik olarak aceleci, işlevselci bir bakış açısıyla bir bakıma yeniden tanımlanan devlet iktidarı aygıtı Foucault veya Bakhtin’i okumak gibi daha ütopyik bir tersine çevirmeyle ilgilidir. Ulusal-popüler duygunun yeni başlayan veya ortaya çıkan ifadesi radikal bir hafızada

korunmuştur. Bu yaklaşımlar varsayımsal olarak değerlidir. Bu kolayca gizlenebilen ama son derece önemli olan girintilere dikkatimizi verdiğimizde halkların alternatif seçmenlerinin oluşturduğu ulusal kültür ve muhalif analitik kapasiteler ortaya çıkabilir; gençlik, gündelik hayat, nostalji, yeni ‘etnik kökenler’, yeni toplumsal hareketler, politika farklılıkları vb. Bu yaklaşım tarihsel değişim sürecine yeni anlamlar ve farklı yönler yükler. En ilerici gelişmeler bu tür konumları; söylemsel bir ideoloji anlayışını, ideolojiyi (örneğin dil) öğelerin eklemlenmesi açısından kavramsallaştırır. Volosinov’un söylediği gibi Janus’un iki ayrı yüzünde ideolojik işaretler her zaman vurgulu ve belirgindir. Ancak siyasi tartışmaların hararetinde işaretlerin ikiye katlanması sıklıkla susturulabilir. İdeolojinin Janus yüzü görüldüğü gibi kabul edilir. Anlamın son tahlilinde, aradaki ayrımın bir tarafında ideoloji ‘maddi koşullar’ ile sabitlenmektedir. Janus yüzlerini keşfetmek *Ulus ve Anlatım*’ın projesidir. Janus iki yüzlülüğünün inşasında dilin kendisinin kararsızlığı ve milletin söylemi oldukça önemlidir. Ulus-uzayını araştıran olağanüstü ikiye katlama figürü ve öğelerin eklemlenme süreci bu, tanıdık iki yüzlü tanrıyı bir şeye dönüştürmektedir. Bu boyutta anlamların kısmi olabileceği yer olan “medias res”’teler ve tarih yarım kalmış olabilir. Çünkü tarih daha yapım aşamasındadır. Kültürel otoritenin güçlü imajı kararsız olabilir çünkü belirsiz bir şekilde ‘besteleme’ [kurgulanma] eylemine yakalanmıştır. Performansa dair böyle bir anlayış olmadan ulusun anlatılarında dilin yerini belirlemek zor olurdu. Edward Said’in neden bir tür ‘analitik çoğulculuk’ önerdiğini anlamak kültürel etkilerine uygun eleştirel dikkat biçimini seçmede oldukça faydalıdır. Ulus için, kültürel detaylandırmanın bir biçimi olarak (Gramsci’deki anlamıyla) kültürü en üst düzeyde tutan şey kararsız bir anlatı aracıdır. Üretken konum; üretme, yaratma, zorlama, yönlendirme kadar tabi kılma, kırma, yayma, yeniden üretme gücü olarak vardır. (Bhabha, 1990, s. 3)

SONUÇ

Homi K. Bhabha’nın ‘Ulus ve Anlatım’ı bu konudaki en kapsamlı çalışmalardan biridir. “Çalışmama katkıda bulunanlarıma, alışılmadık olsa da giderek artan bir anlayışla yazdım. Ulus, ideolojik kararsızlığın temel yapılarından biri olarak ‘modernliğin’ kültürel temsilleriyle yakından ilgilidir. Niyetim şuydu: Ulus ve Anlatım için güzel bir işbirlikçi gerilim içinde, bir dizi okuma geliştirmektir. Postyapısalcı anlatı bilgisi teorilerinin iç görülerini devreye sokmak istedim. Böyle bir marjı ortaya çıkarmak, ilk olarak, kültürel üstünlük iddialarına itiraz etmek içindi. Bunlar ister ‘eski’ post-empyralist metropol

uluslardan ya da onlar adına yapılmış çevredeki ‘yeni’ bağımsız ulusların yaratılmasına dair itirazlar getirmek istedim. Marjinalleştirme, marjinal veya ‘azınlık’ kutlayıcı ya da ütöpik bir benliğin alanı değildir. Modernitenin gerekçeleri - ilerleme, homojenlik, kültürel organikçılık, otoriterliği rasyonelleştiren derin ulus, uzun geçmiş, ulusal kimlik adına kültürler içindeki eğilimleri ‘normalleştirme’, çıkar veya etnik ayrıcalıktır. Ulusun kültürel anlatısı bunlara çok daha önemli bir müdahaledir.” (Bhabha, 1990, s. 4) O halde bu anlamda ikircikli, anlatı olarak ulusun düşmanca bakış açısına kültürel ulusun sınırlarının ‘içeriği’ olarak kabul edilebilmesi için aşılması, silinmesi ve tercüme edilmesi gereken anlam eşikleri vardır.

Ulusal kültürün ‘yerelliği’ ne birleşik ne de üniterdir. Kendisiyle olan ilişkisinde basitçe “öteki” olarak görülmemelidir. Onun dışında veya ötesindedir. Bu noktadaki sınır Janus yüzlüdür ve bu sorunda dışarının/ içerinin kendisi her zaman bir melezlik süreci olmalıdır. Siyasal yapıyla ilişkili olarak yeni ‘insanlar’, başka toplumsal alanlar yaratılmaktadır. Anlam kaçınılmaz olarak siyasi süreçte insansız üretimi, siyasi düşmanlık alanları ve siyasi çıkarlar için öngörülemeyen güçleri temsil etmektedir. Anlatı olarak millete hitap, ısrarı vurgulamaktadır. Derrida’nın tanımladığı şeyde siyasi iktidar ve kültürel otoritenin söz diziminin anlambilim üzerindeki indirgenemez aşırılığıdır. Böyle bir eksik anlamlandırmanın etkisi sınırların değişmesidir ve kültürel anlamların aktarılacağı ara mekânlarla sınırlıdır. Ne olarak ortaya çıkarsa çıksın siyasi otorite müzakere edilebilir. Bu tür anlatı konumlarından kültürler ve uluslar, teoriler ve metinler, politik, şiirsel olan arasında hep bir ilişki vardır. Ulus ve Anlatı’nın aradığı resimsel, geçmiş ve şimdiki zaman Frantz Fanon’un devrimci inancını doğrulamaktadır. Ulusala verilecek tek şey milliyetçilik olmayan bir bilinçtir. Günümüzde insanlar artık uluslararası bir boyuta sahiptir. Hem bu uluslararası boyut ulus-mekânın sınırları içinde ve aradaki sınırları kaldırmaktadır. Bu kitabın temsili amblemi bir Anti-milliyetçi, kültürel farklılığın kiazmatik ‘figürü’, kararsız ulus-mekân ile yeni bir ulus ötesi anlayışın kavşağı haline gelen kültürdür. ‘Öteki’ asla bizim dışımızda ya da ötemizde değildir. Kültürel söylem içinde, samimi konuştuğumuzu düşündüğümüzde ve yerli olarak aramızda güçlü bir şekilde ortaya çıkmaktadır. (Bhabha, 1990, s. 4)

Amerika, Afrika’ya gidiyor; Avrupa ve Asya ülkeleri buluşuyor, Avustralya’da ulusun kenarları merkezin yerini alıyor; halklar metropolün tarihini ve kurgusunu yeniden yazmak için çevrenin dönüşümünü talep etmektedirler. Kamuyu ve özeli muallakta tutan

“süs” gibi ada hikayesi aşağıdakilerin gözünden anlatılıyor. Yıkılmaz denilen kale İngilizlik, göçmenlerin ve fabrika işçilerinin gözleri önünde parçalanıyor. Latin Amerika’daki ‘büyülü gerçekçilik’ patlamasının ardından sömürgecilik sonrası ortaya çıkan edebiyattaki dönüş dünyanın dili oluyor. Bu aşırılıklar arasında henüz uluslarını bulamayan Filistinliler ile Siyah Güney Afrikalılar’ın ulus-mekânın ya da ulus ötesi boyutunda görüntüleri var. Bu kitabı hazırlarken yazarların kaybı onların sesini kedilerinkine ekleyememesidir. Onların ısrarlı soruları hala devam ediyor. Geri kalanlar için neyin doğru olması gerektiğini bize bir biçimde veya başka bir ölçüde şu soruları hatırlatmaktadır: “Biz ne zaman ‘halk’ olacağız?”, “Ne zaman ulus olmayı bıraktık?”, “Yoksa bir olma sürecinde miyiz?”, “Bu büyük sorular ne işe yarıyor?”, “Bu durum birbirimizle olan yakın ilişkilerimizi ve diğerlerini nasıl etkiliyor.” (Bhabha, 1990, s. 7) Melezlik, taklitçilik, madunluk ve kararsızlık gibi modern postkolonyal teorinin birçok temel kavramının yazarı Bhabha’nın teorisine göre bu kavramlar, sömürgeleştirilenin sömürgecinin gücüne direnme yollarını tanımlamaktadır. Anahtar kavramlarından biri “hibridizasyon” olarak bilinir. Edward Said’in eserlerinden de alınmıştır. Çok kültürlülüğün yeni kültürel formların ortaya çıktığını anlatmaktadır. Bhabha, sömürgeciliğin yalnızca geçmişle sınırlı olmadığını, tarihlerinin ve kültürünün günümüze nasıl nüfuz ettiğini göstermektedir. Bu ise bizi kültürlerarası ilişkilerimizle ilgili bilgilerimizi gözden geçirmemiz gerektiğine ikna etmektedir. Bhabha’yı şifreli kelime dağarcığı ve sıkıcı düzyazı tarzı nedeniyle eleştirenler de vardır. Her şeye rağmen düşünceleri çoksesliliği ve çok kültürlülüğü dile getirdiği için değerlidir.

KAYNAKÇA

Acheraiou, Amar. (2008). *Rethinking Postcolonialism: Colonialist Discourse in Modern Literatures and the Legacy of Classical Writers*, Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Acheraiou, Amar. (2011) *Questioning Hybridity, Postcolonialism and Globalization*, Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Anderson, Benedict. (1991). *Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism*. London: Verso. pp. 6-7.

Ashcroft, Bill. Griffiths, Gareth. Tiffin, Helen. (2000). Post-Colonial Studies: The Key Concepts. New York: Routledge. pp. 168-173.

Benjamin, Walter. (2012). Pasajlar. Çev. Ahmet Cemal. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Bhabha, Homi K. (1990). Nation and Narration, London: Routledge.

Bhabha, Homi K. (1994). The Location of Culture. London: Routledge Publishing.

Bhabha, Homi K. (1996). Negotiating Rapture: The Power of Art to Transform Lives, London: Museum of Contemporary Art.

Bhabha, Homi K. (2004). Edward Said: Continuing the Conversation, co-ed. with W. J. T. Mitchell (originally an issue of Critical Inquiry), University of Chicago Press.

Bhabha, Homi K. (2006). Without Boundary: Seventeen Ways of Looking, with Fereshteh Daftari and Orhan Pamuk, New York: The Museum of Modern Art.

Bhabha, Homi K. (2011). Anish Kapoor, Flammarion, New York: The Museum of Modern Art.

Bhabha, Homi K. (2013). Midnight to the Boom: Painting in India After Independence, Massachusetts: Peabody Essex Museum.

Bhabha, Homi K. (2014). Matthew Barney: River of Fundament, Okwui Enwezor, Hilton Als, Diedrich Diederichsen, David Walsh, New York: Skira Rizzoli.

Bhabha, Homi K. (2016). Kültürel Konumlanış. Trc. Tahir Uluç. İstanbul: İnsan Yayınları.

Bhabha, Homi K. (2021). "Of mimicry and man: The ambivalence of colonial discourse". In Literary Theory and Criticism (pp. 171-181). Routledge India.

Bhabha, Homi K. (2023). "Bhabha, Homi". Department of English. Harvard University. <https://english.fas.harvard.edu/people/homi-bhabha> Erişim tarihi: (06.10.2023).

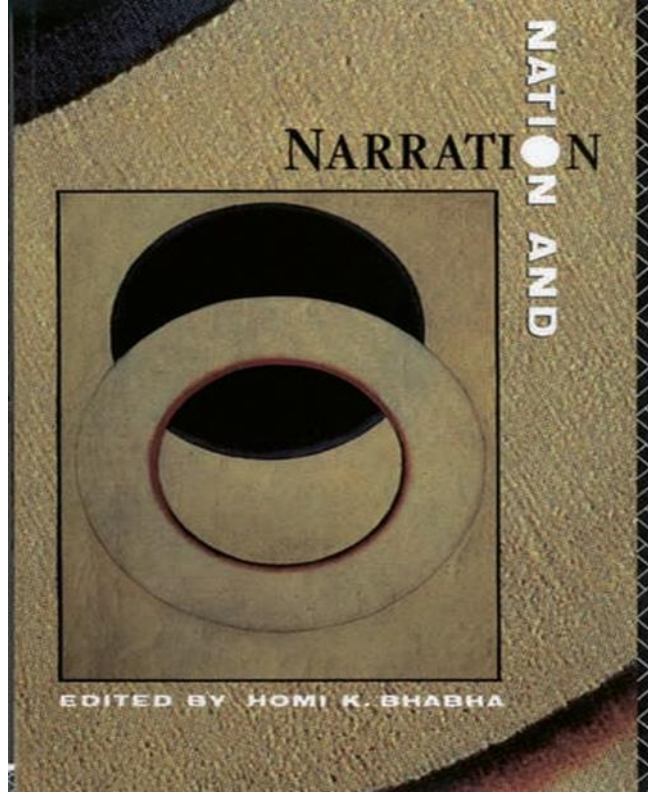
Boidin, Capucine. (2009). "Études décoloniales et postcoloniales dans les débats français". Cahiers des Amériques Latines, No: 62, s. 129-140.

Chibber, Vivek. (2016). Post-Kolonyal Teori ve Kapitalizmin Hayaleti. İstanbul: İletişim Yayınları.

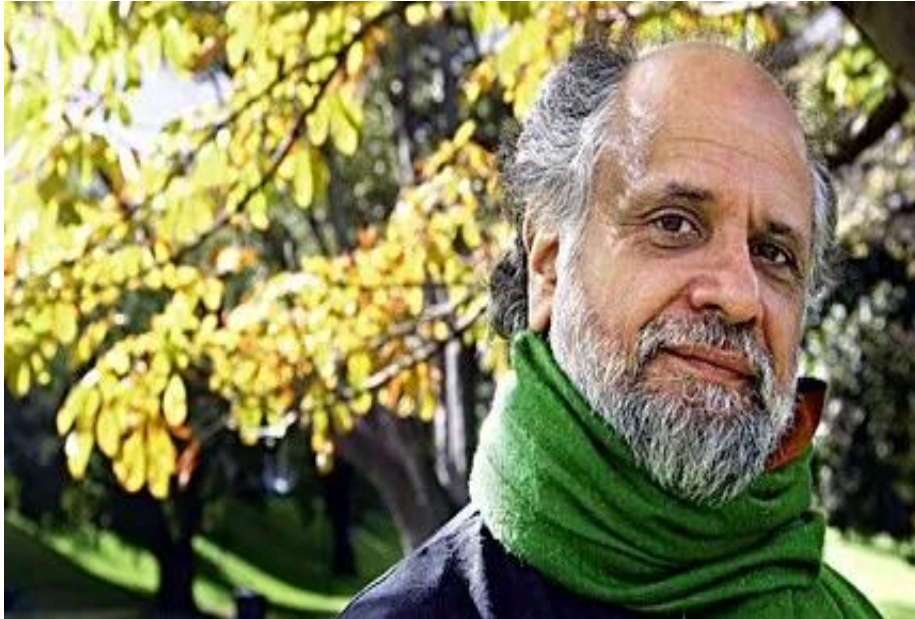
Coetzee, J. M. (1980). Waiting for the Barbarians. London: Secker & Warburg.

- Culler, Jonathan. (2007). *The Literary in Theory*. Stanford: Stanford University Press.
- Eller, Jack David. (1997). "Ethnicity, Culture, and 'The Past'". *Michigan Quarterly Review*. 36 (4). hdl:2027/spo.act2080.0036.411
- Gelder, Van G. J. H. (1982). *Beyond the Line: Classical Arabic Literary Critics on the Coherence and Unity of the Poem*, Brill Publishers.
- Hart, Jonathan. Goldie, Terrie. (1993). "Post-colonial Theory". In Makaryk, Irene Rima; Hutcheon, Linda; Perron, Paul (eds.). *Encyclopedia of Contemporary Literary Theory: Approaches, Scholars, Terms*. Toronto, Canada: University of Toronto Press.
- Huntington, Samuel P. (1996). *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, New York: Simon & Schuster.
- Hühn, Peter & Sommer, Roy. (2012). "Narration in Poetry and Drama". *The Living Handbook of Narratology*. Interdisciplinary Center for Narratology, University of Hamburg.
- Kołodziejczyk, Dorota. Şandru, Cristina. (2012). "On Colonialism, Communism and East-Central Europe- some reflections". *Journal of Postcolonial Writing*. 48: 113-116. doi:10.1080/17449855.2012.658242.
- Nieuwenhuys, Rob. (1978). "Oost-Indische spiegel. Wat Nederlandse schrijvers en dichters over Indonesië hebben geschreven vanaf de eerste jaren der Compagnie tot op heden". https://www.dbnl.org/tekst/nieu018oost02_01/nieu018oost02_01_0077.php Erişim tarihi: (06.10.2023).
- Parsons, Jim B. & Harding, Kelly J. (2011). "Post-Colonial Theory and Action Research". In: *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry* 2, Nr. 2, p. 1-6.
- Şentürk, Recep. "Millet", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/millet#1> Erişim tarihi: (06.10.2023).

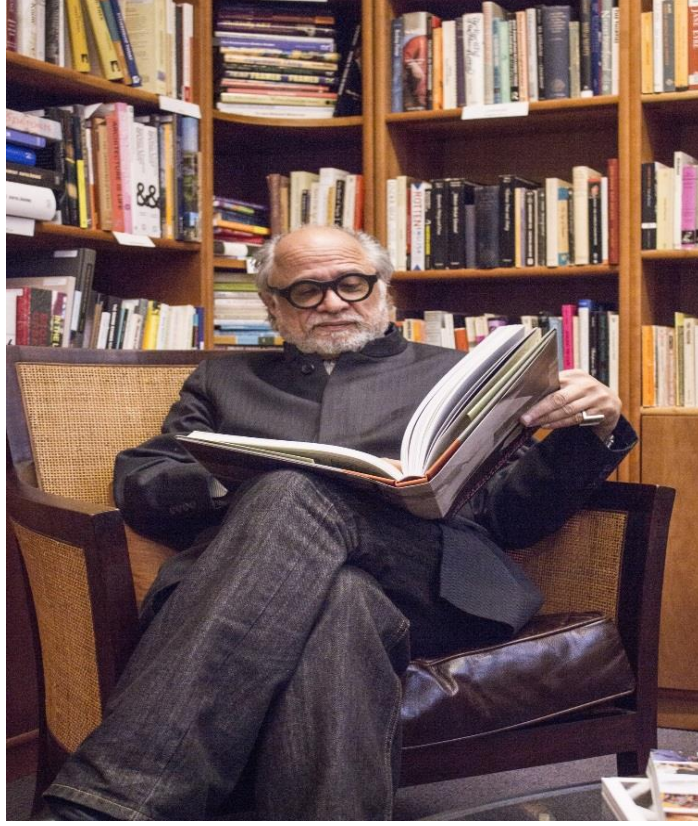
EKLER

Ulus ve Anlatım Kitap Kapağı, Kaynak: <https://images.routledge.com/.jpg> Erişim tarihi: (07.10.2023).

Homi K. Bhabha, Bir Bahar Günü, Kaynak: https://i0.wp.com/literariness.org/wp-content/uploads/2016/04/homi_bhabha01.jpg Erişim tarihi: (07.10.2023).

Homi K. Bhabha, Kütüphanesinde çalışırken, Kaynak: <https://s3.amazonaws.com/.jpg>
Erişim tarihi: (07.10.2023).